

Наташа КОВАЧЕВИЋ

ПОЕЗИЈА КАО ЧИН НЕПРИСТАЈАЊА

Ко може судити песнику и како судити песнику — пита се песник, док му Пилат одмерава казиу и осуђује распеће, где се он већ налази, за злочин непристајања на овај земаљски свет омеђен небом и земљином утробом. И док судија пере своје чисте руке, несвестан нечега до тренутка у коме јесте, песник, проклет и благословен, већ је саковао нову песму за коју нема казне, јер није са овог света. Сведоци чина, ужаснути и задивљени, питају се — а како разапети песму?

Вековима тако реалност песника чини побуњеником што речју и мишљу своје непристајање претвара у поезију, која ту исту „реалност“ омеђиваја магијом сна и помера јој „путе“. Јер, и када куне и када пева, поезија је земљотрес који руши кору онога што нам кажу да је стварност, иудећи саму себе не само као могућност другојачијег света и истине, већ самим тим што јесте — истину саму. Зар је онда чудо што се епохе мере песницима а друштвени системи затворима за песнике. Овидије, Данте и Андрић су свој „Ех ponto“ сублимирали и даровали чак и прогонитељима, као Бодлер и Рембо, као Цветајева и Мандељштам, као Бајрон и Чеслав Милош. Да не набрајамо све Пушкине дуљем историје, јер наш век, најалост, не само што је убијао песнике, већ је покушао да убије и поезију саму. На срећу, песма се не да разапети, као ни непристајање, и поезија траје данас живља него икад иако су јој плодови горки, готово смртоносни.

О песнику Миодрагу Павловићу говорићу као читалац саучесник а не као судија критичар, дакле, шаљући свој одговор на поруку непознатом, уверена да песници и пишу појединцу, неидентификованом али постојећем, уверена такође, да чешће воле таквог појединца и да не упознају, колико због себе а још више ради поезије саме.

Када је збирка „87 песама“ из далеке 1952. године допрла до овог читаоца, она је била као удар грома. Сведена, шкрта, без пластике и ритма, она му се учинила анти-поезија, али је морао да чита даље, и даље, јер је било нечега у њој болног до грча, шибајућег, застрашујућег, што је тражило право на живот, хтело да се усели у човека. Када млад човек размишља о смрти, онда он то чини са удаљености читавог животног века, у теоријској дистанци *gata*. Сада га је из ове збирке запахнула смрт тотална — смрт човека, смрт улица, смрт градова, смрт дрвећа, смрт смрти, буквална, црна, апсолутна. А онда су почеле да се чују тишине.

„Тишина је схватање
схватање је одбрана“

Ова два стиха, антитеза мраку зла и агресије, отворила су пут светлости разума који се сада, као ударац вратио смрти и усмртио је. То усмрћивање милитантне бомбардерске, кољачке смрти је Орфејев одговор непристајања на празне лобање пријатеља, раскомадана меса која неће оплакати ни Моцартов Реквијем.

„Умрети
или
не родити се“

асоцира на Хамлетово „умрети, спавати“ у контексту егзистенцијалистичког „ни умрети не можеш сам, а пакао — то су други“. Круг се отворио, круг суштствене поезије, који ће следити читава плејада савремених песника. Читалац није нашао одговор али ни заборавио светлост тишине.

Времена се мењају... На срећу, не и човек у њима, јер да није тако, а овај читалац је живи сведок да није, песник би писао сам за себе (што и није реткост у циновској поплави новокомпоноване „поетике“). Врсни песници, обдарени снагом да доживе, разумеју и креирају свој доживљај као општељудски, знаци су и симболи коренске суштине бића, које воли и пати у детињству човечанства на исти начин као у његовој зрелости. Наравно, људски разум се не може задовољити чињеницама што јесу, већ тражи императивни одговор — зашто? И тако, уметност спаја на јединствен начин митове, фантастику и снове, са једне стране, религију и филозофију са друге, чиме коначно структурира и саму „објективност“ стварности.

У контексту ових већ „општинских места“, која песник и његов читалац морају проћи сами и открити их као аутентично своје, зраче збирке „Велика скитија“, „Нова скитија“ и „Хододарја“, чија сликовита кованица слуги открића као дарове трагања. А песник трага кроз мрак садашњости у мракове прошлости, у знаке што остадоше да сведоче о нама какви смо били у исконско доба, да би знали шта ћемо бити сутра

„Гледа нас неко строг и питом,
можда пролеће, дивна жена, ил рањени бог,
он ће нас повести куда треба“

или

„Но једном то се већ збило за све нас“

Читалац види да су песме израсле из себе, да теку мирно, широко, прикривених вирова и матица, да се њима плови снагом елемената, да на њиховим обалама ничу здања, торњеви Руана, катедрала Мајнца, Ружица на Калемегдану, Девич

„На излазу из песме
Ђураћ иде кроз ноћ
кући

е рукама пуним пртљага
мост је између Призрена и Смедерева
беше
преко века“

Плету се нити времена у којима јуче је сада (као на Мановом „Чаробном брегу“ сазнања), вечно сада којим се плови простором историје. А у тој „староставној књизи природе“ уздижу се монументално планине природе и громаде човечје. Симбиоза је Његошев Ловћен

„Мртав он зове да се пењемо

Ходим, али нека се планине смире
или не могу даље к теби, владику.

Реци њима да је свршено стварање света“.

Као да се читаво путовање по мраку зла, крвожедности, черечењу архетипског нагона деструкције и смрти, зауставило у овој метафори духа, уметности и неуништивости. Његош Спаситељ, верни дух човечанства, сан о трајању светлости поезије су песников траг, знак, обележје. Тако је овај читалац разумео трансцедентни мост речи од подножја до врха Ловћена, степенице којима се ваља пети да би се разумео немртви поглед Владике. Да би се у њему завршило једно од непрестајања, иманентни нови свет чистих одрнса, огромног волумена и неумрлог зрачења, мора бити илаћен личном жртвом. Титанска трагедија рађа титанску несму и тако ловћенски гроб је дохватио небо, једино небо на нашем свету спуштено до иесника, или подигнуто за њега.

За Миодрaга Павловића, на срећу, пут није завршен. У „Заветинама“ он се формом поново суши, сужава; речи готово да и нема, а песма је често без наслова, сва је грч мисли, њена иронија је тужна, емоција је одбачена или сакривена.

„Да л се то молиш
или лудниш
ко ће тачно рећи
да ли се бојниш
или судиш
да ли мислиш
или се само чудниш
није јасно
стало се деле
сневања и бдења
унутра је двострукост
без објашњења“

Тако је Одисеј наших дана, убивши витешки Змаја од Искона (сан о хармонији и лепоти живљења) затворен у четири зида своје комфорне тамнице, благословен потрошачким медијем „прозора у свет“, остављен сам да луди (ако је још човек), да се забавља, чуди (када то са њим хоће), да марионетски живи исти трен са милионом других и да нема се-

бе („благословени нишчији духом“). Овај готово документарни фото људског бића изгубљеног, здробљеног, испражњеног, уплашеног и отуђеног (од своје људске могућности) довео је песник до свога читаоца у разоружавајућем светлу сазнања. Он затим схвата да песма сада је говор, казивање, и да свој одговор управо даје тиме што је ту поруку хуманизовао и довео до свести

„и један мрав
у виду човека“

ако се пита

„све што је иегде било
да ли ће опет бити“

знаће

„ко је послао хитан позив да се страда
и зашто је тај позив упућен мени“

јер смо са песником скитарали од времена прамитова и архетипских сновиђења, скидали кожу, каменили мозак, довели Словене, различивали се водама лобања, тело у хлеб претварали а вино спаситеља пили, љубав кипова видели и са мртвим Дисом говорили, и нисмо били оно што јесмо. Песму смо непристајања слушали и зидове јаве помицали, а она нам каже

„то што говориш
личи на општа места
мада ни она више нису
ни тако општа
ни честа

Знај, и тако свој долазак схвати
ти си само учесник
божанског романа
и ту приповест дугу
у одломцима памтиш
добрио си је са сломљених плоча
и кроз реч песника
које се такође врти у кругу“

И тако, парадоксално песник суди сам својој песми, што је, не пристајући ни на шта коначно, довршено и једино, постала коначна, и то коначно туђа, не своја,

„Стваралац, велики и први
нестао је по нужди, створивши
своје дело“

што је затварајући круг затворило и саму себе заувек, без повратка.